HISTÒRIA | | Actualitzat el 28/08/2019 a les 09:45

Eva Serra i la historiografia catalana: l'Estat català modern a la vetlla de la seva dissolució

"El relat històric d'Eva Serra qüestionava, per essencialment fals i trampós, el discurs que contraposava la memòria de 1714 a la memòria de 1936 i 1939: la d'una suposada Catalunya romàntica, anacrònica i conservadora a la Catalunya popular i republicana"

Conferència de la historiadora Eva Serra al Consell de Cent el 2015 amb motiu de la Diada. | Ajuntament de Barcelona

Els dies 10 i 11 d'abril de 2019, l'Àrea d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona i la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans van organitzar unes jornades d'homenatge a la historiadora Eva Serra. Les ponències han estat recollides amb en el llibre que edita ara l'IEC "Eva Serra i Puig (1942-2018). Història i compromís", i que està previst que sigui a les llibreries ben aviat. Hi han participat Agustí Alcoberro, Josep Capdeferro, Àngels Casals, Jaume Dantí, Antoni Furió, Pere Gifre, Rosa Lluch, Miquel Pérez Latre, Joaquim M. Puigvert, Enric Pujol, Antoni Simon i Xavier Torres. L'obra presenta també la bibliografia completa de l'autora recollida per Isabel Juncosa, Imma Muxella i M. Àngels Sanllehy. Presentem aquí el capítol d'Agustí Alcoberro dedicat a la història política de la Catalunya moderna:

Com és sabut, la historiadora **Eva Serra i Puig (1942-2018) ha estat una figura clau en la renovació dels estudis sobre la Catalunya moderna**. Cap altre període de la història de Catalunya no ha viscut en les darreres dècades un procés tan general i evident de transformació, no ja en termes simplement positivistes, sinó també pel que fa a la seva interpretació i conceptualització. **Podríem dir, de manera àmplia i potser un xic gruixuda, però no pas essencialment equivocada, que els segles moderns eren percebuts, fa tot just una trentena d'anys, com un període inequívocament decadent**. L'etiqueta "decadència" era com

un ample contenidor on cabia de tot: des de l'alta literatura (l'àmbit on es va encunyar el concepte, i on potser encara pot tenir alguna utilitat) fins a la dinàmica política, tot passant per l'economia, la conflictivitat social o la psicologia col·lectiva. Aquest era un paradigma inqüestionable en la dècada de 1960, els anys d'estudi d'Eva Serra, i ho continuà essent si més no fins als darrers decennis del segle XX.

Ferran Soldevila ho havia definit de manera precisa en la seva *Història de Catalunya*, publicada inicialment el 1934 i reeditada el 1962. **Els capítols moderns presentaven una successió de fases decadents que inevitablement portaven a l'extinció nacional**, no només per una pulsió violenta externa, sinó fins i tot per simple inanició interior. Així, en successius capítols, la "desnacionalització pacífica" donava pas de manera inevitable a la "desnacionalització violenta".

En especial pel que fa a la Guerra de Successió, els escassos passatges dedicats al tema per Ferran Soldevila es trobaven fortament influïts per allò que vaig anomenar en una ocasió **el "malentès aliadòfil"** (Alcoberro, 2005). Em refereixo a una percepció històrica distorsionada per un enfoc presentista comú a la seva generació (la forjada al voltant de la Primera Guerra Mundial), que tendia a veure en França l'eterna i inequívoca terra de la llibertat, i en Alemanya i, encara més, en l'Imperi Austro-Hongarès la quintaessència de la reacció, l'Antic Règim i el bel·licisme. I això, per a tots els períodes històrics, Guerra de Successió inclosa. El mateix Soldevila, tot citant Antoni Rovira i Virgili, afirmava: "Ha estat dit, amb raó, que els homes del 1640 eren superiors als del 1714", per bé que matisava: "però contribuí a tornar més encertada l'actuació d'aquells el fet d'obeir un sol sentiment, poderós, i un sol objectiu constant: la conservació de les llibertats". **El prejudici gemanòfob de la historiografia catalana se sumava aleshores al paradigma del reformisme borbònic, encunyat per la historiografia jacobina espanyola en aquells anys**. Els seus efectes combinats, no cal dir-ho, només podien empetitir l'aposta catalana de 1705, tot just redimida per la defensa heroica del 1714 (per bé que encegada pel "fanatisme" i la "idolatria" cap a Carles III, dos mots que apareixen reiteradament en la descripció que en fa Ferran Soldevila).

La visió noucentista de Soldevila no va ser qüestionada pel que fa als segles moderns, ans el contrari, per les aportacions de Jaume Vicens Vives i, més tard, de John H. Elliott. A *Ferran II i la ciutat de Barcelona (1937)*, la tesi de Vicens que, tanmateix, per raons òbvies, va circular molt escassament en els anys següents, es dibuixa una contradicció inquietant: la que contraposa les institucions del govern representatiu (Diputació del General, Consell de Cent) i la Corona. Les primeres es caracteritzen, en termes generals, per l'egoisme de classe, la corrupció, el desgovern i, en definitiva, la confusió i l'empobriment generals. Per contra, la institució monàrquica, en mans d'un home bo, tendeix a fer prevaler l'interès comú, la justícia, el bon govern, la pau social i, amb ell, el progrés material i espiritual.

Aquestes, no cal dir-ho, no eren aleshores unes premisses exclusives de Vicens ni d'un sector de la historiografia o de la intel·lectualitat catalanes. Se'n pot derivar una lectura política, pròpia d'una etapa particularment incerta de la història d'Europa. Però la sacralització de l'estat (i, en particular, de la corona) com a ingredient racionalitzador i modernitzador era aleshores un fenomen comú a les historiografies dels països democràtics i totalitaris, que pràcticament no comptava amb excepcions. Aquesta tendència es va confirmar a la fi de la II Guerra Mundial, amb l'establiment de dos blocs de característiques aparentment estructurals o atemporals.

La mateixa Eva Serra ho va remarcar en un article on feia balanç de la historiografia catalana per al període 1988-2013 (Serra, 2014). En aquest cas, la historiadora resseguia els passatges dedicats a l'edat moderna per Vicens en una de les obres més emblemàtiques de la seva darrera etapa, *Notícia de Catalunya* (2ª ed.). Unes pàgines, assenyalava la historiadora, "insubstancials, per no dir del tot errònies":

"Vicens, emmirallat pel fenomen de la monarquia

***autoritària i Amèrica, va desestimar i ridiculitzar la història moderna de Catalunya i això ens ha afectat**, malgrat Reglà i Elliott. Unes poques perles que ja he reproduït en altres ocasions ho demostren. Posant l'accent en la crisi baixmedieval, per Vicens, després de la crisi del XV, Catalunya en els segles XVI i XVII passa a ser un país quasi sense història."*

Aquesta tendència, òbviament, té el seu corol·lari en la Guerra de Successió -la tràgica derrota de la qual obrirà, paradoxalment, les portes del progrés mitjançant l'esmena. Resseguim de nou la historiadora en la seva selecció i comentari de "perles" vicentianes:

*"A la Guerra de Successió, Catalunya torna a fallar del tot, altra vegada, segons Vicens, per manca de comprensió de l'Estat modern. "Entre intrigues internacionals", diu, ja que **Vicens no dóna la categoria de relacions diplomàtiques als moviments vigatans inicials de la guerra**, "les classes dirigents van arrossegar el poble menut per abandonar-lo després per por a la revolució". Filipistes i austriacistes foren, segons Vicens, els realitzadors de la Nova Planta. La història no perdona els retards: "Catalunya enterrava el jurisconsultisme envellit i coneixia l'estat modern, això sí, "en termes poc falaguers"."*

En el mateix article, Eva Serra es referia també a l'efecte de l'altra gran aportació política publicada abans de l'etapa de renovació que ella liderà. Ens referim a *La revolta catalana 1598-1640* de John H. Elliott (1963, versió catalana de Josep Vallverdú: 1966), un treball que porta el suggerent subtítol: "Un estudi sobre la decadència d'Espanya". La interpretació que en fa Antoni Simon en el seu article ens allibera d'aprofundir-hi aquí ara. Destaquem, però, que l'enfocament d'Elliott associa de nou la Monarquia amb la modernitat, i presenta els fets de 1640 com una "revolta" de caràcter reactiu i tradicionalista, en el fons lligada a la perpetuació d'uns anacrònics "privilegis" medievals. Per això **la historiadora va encapçalar el gir interpretatiu d'aquell episodi** amb un títol de contingut obertament oposat al de l'obra d'Elliott: *La revolució catalana de 1640*

(Serra, 1991). El debat conceptual "revolta versus revolució", com sabem bé els coneixedors del període, mostra dues línies interpretatives clarament diferenciades, o potser més exactament antagòniques.

Si Vicens i Elliott apuntalaven, per al segles moderns, la visió política de Soldevila, un altre historiador havia endegat una línia del tot innovadora. Ens referim a Pierre Vilar i a la seva *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, publicada el 1962, i en versió catalana (amb una notable traducció d'Eulàlia Duran) tot seguit, en els anys 1964-1968. La tesi de Vilar, cal no oblidar-ho, duia també un subtítol particularment eloqüent: "Reflexions sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals". Així, **Vilar situava en el segle XVIII** (o, més exactament, en la "primera revifalla catalana" de 1675-1710, per emprar la periodització utilitzada en una altra obra coetània de Vilar, l'edició del *Manual de la Companyia Nova de Gibraltar* (Vilar 1990)) **el punt d'arrencada de la Catalunya contemporània. I això en un doble sentit: el de la transformació de les estructures econòmiques i socials i el de la formació d'una identitat moderna**. En un i altre sentit, la recerca vilariana s'erigia com una esmena a la totalitat al concepte de decadència, si més no a la seva aplicació al període iniciat en l'últim quart del segle XVII. Ben al contrari, ell observava en aquella etapa tots els indicis que acabarien abocant el país a la Revolució Industrial.

En conseqüència amb aquest punt de vista, la visió vilariana de les institucions catalanes abolides el 1714, de les causes de l'arrenglerament del país amb Carles III-l'Arxiduc o de les conseqüències de la Nova Planta marcaven una enorme distància amb les que havien plantejat Soldevila o Vicens. Així, Vilar presenta Narcís Feliu de la Penya, "historiador i home d'acció" com a portaveu de "grups d'interès ben organitzats" que expressen, ja a l'entorn de 1680, "un corrent de pensament sòlidament lligat als interessos pràctics".

*"En resum", afirma Vilar, "**la guerra del 1705 és cosa d'aquesta burgesia mercantil catalana que ha somiat d'esdevenir una altra Holanda per al "comerç lliure"**. Nova reacció contra la "decadència" [hispànica], aquesta vegada més conscient de les seves intencions."*

En la darrera fase de 1713-1714, la resistència es desplaça, però, a la "'classe mitjana' -mercaders, artistes i menestrals", per contrast amb les classes privilegiades, però també amb el "'poble' pròpiament dit -menestrals pobres, obrers, pescadors, filadores i cardadores de Barcelona", l'actitud del qual simbolitza amb la frase "Pa, i totes hi anirem!", que cridaven les dones de Barcelona en els darrers dies del setge".

Barcelona, afirma Vilar, "cau com una república exemplar, l'heroisme de la qual meravella per molt temps Europa". "L'Estat català deixa d'existir", la qual cosa suposa, en particular per a la burgesia i la petita noblesa, la fi "d'una llibertat política i una representació governamental". Les pèrdues humanes van anar acompanyades dels "empresonaments, els exilis, pèrdues de béns per les confiscacions i segrestos" i de la imposició d'un impost punitiu i particularment onerós, el cadastre.

Certament, **la tesi de Pierre Vilar ha estat sovint mediatitzada per una visió reduccionista,**

que en limitava l'abast a la història econòmica, tot contravenint el seu objectiu inicial. En algun moment fins i tot se l'ha intentat identificar amb els estudis econòmics sobre l'Espanya del segle XVIII, que han volgut presentar els canvis materials com una conseqüència del suposat "reformisme borbònic".

D'altra banda, una altra obra que va tenir una gran incidència en la renovació de la història política endegada per Eva Serra no provenia de la història econòmica, sinó de la història del Dret. Em refereixo a *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, de Víctor Ferro, publicada el 1987. En aquesta obra, **Ferro destacava la vigència i el contingut essencialment antiautoritari i progressivament democràtic de les constitucions i les institucions abolides per la violència el 1714**. D'aquesta manera, Ferro trencava amb la visió fins aleshores dominant que presentava l'Estat català com un entramat fonamentalment medieval o medievalitzant, i els seus diversos intents de defensa en els segles moderns com a essencialment reaccionaris.

El Premi Ferran Soldevila 2019 va ser per a Eva Serra, a títol pòstum. A la imatge, la seva germana Blanca conjuntament amb Agustí Alcoberro, Montserrat Casals i Montse Ayats. Foto: Fundació Congrés de Cultura Catalana.

Eva Serra arriba de manera clara i irreversible a la història política amb *La Revolució Catalana de 1640*, una obra que, com ja hem esmentat, va ser publicada el 1991. Aleshores la historiadora s'acostava a la cinquantena i tenia ja un important bagatge de recerca, forjat especialment en l'àmbit de la història econòmica i social. Convé remarcar que en aquesta obra col·lectiva Eva Serra va comptar amb alguns dels seus deixebles més directes, i també amb altres historiadors consolidats, com Núria Sales i Josep M. Torras i Ribé. En el seu treball "1640: una revolució política. La implicació de les institucions", que encapçalava l'obra, **Serra va destacar la importància de la Junta General de Braços de 1641 com a instrument de ruptura, tot definint les seves principals mesures en els àmbits de la mobilització militar, de la fiscalitat, de la formació d'un nou ordre juridicopolític i d'una nova hegemonia i, també, evidentment, en el marc diplomàtic**. A partir d'aquí, va encetar un seguit de línies de recerca, que en part ha continuat conreant, i en part també han estat desplegades per altres historiadors com Antoni Simon o

Xavier Torres.

Però l'interès vers la crisi de 1640, que és constatable tot al llarg de la trajectòria de recerca d'Eva Serra, va abocar també en els anys següents a l'estudi de les conjuntures de 1700-1705 i de 1713-1714. En aquest àmbit, la reflexió d'Eva Serra s'ha centrat en alguns temes clau: **els elements de continuïtat de l'austriacisme amb la ruptura de 1640**; la caracterització de l'austriacisme com a projecte polític; i les característiques del sistema polític català en les vigílies de la seva supressió violenta, i el contrast entre aquest i el nou ordre borbònic imposat *manu militari*.

El primer d'aquests temes apareix ja clarament definit a l'article "El pas de rosca en el camí de l'austriacisme" (Serra, 2001), publicat en una obra col·lectiva coordinada per Joaquim Albareda amb un títol prou explícit: "Del patriotisme al catalanisme". En aquest treball, **Eva Serra documentava la importància quantitativa i qualitativa de la repressió que va seguir a la derrota de 1652/1659. En destacava, en especial, el procés d'uniformització i de control del poder per part de la Reial Audiència i, en paral·lel, el buidatge de la Diputació del General des del punt de vista polític i humà**. Tanmateix, en la darrera dècada del segle XVII, la historiadora subratllava "la formació d'una nova generació política que ja no ha viscut l'experiència de 1640 i està involucrada en les transformacions socioeconòmiques" coetànies. Aquesta generació, que ja no observava França com una alternativa, a causa "de la pèrdua de prestigi de les tropes franceses, especialment d'ençà de 1694-1695 lliurades al saqueig" i de la "política dels Borbons al Rosselló [que] tampoc no era pas la millor targeta de presentació", va desplegar uns nous instruments polítics davant la paràlisi de les institucions, i en especial de la Diputació del General. Eren el nou Braç Militar i la Conferència dels Tres Comuns. **"El cert", concloïa aleshores Eva Serra, "és que els catalans van veure en l'austriacisme una possibilitat de refer el seu constitucionalisme"**.

El procés de formació d'aquesta opció política, l'endemà de la mort de Carles II i de l'accés al poder del duc d'Anjou, proclamat rei com a Felip V, ha donat lloc a diversos treballs d'interès. Així, a "Voluntat de sobirania en un context de canvi dinàstic (El debat de la vicerègia, novembre de 1700-març de 1701)" (Serra, 2007b), publicat en una altra obra col·lectiva coordinada per Joaquim Albareda, **la historiadora detallà els diversos posicionaments polítics plantejats a Catalunya com a conseqüència del testament de Carles II**. En tots ells observà de nou una clara divergència d'interpretacions entre la Diputació del General, molt més procliu a acceptar les directrius emanades de la Cort, i el Braç Militar, on es donaren les posicions més bel·ligerants.

D'altra banda, en un article força més precoç, Eva Serra plantejà les característiques del debat parlamentari suscitat en la Cort General de 1701. Em refereixo a "Les Corts de 1701-1702: la represa política a les vigílies de la Guerra de Successió" (Serra, 1996), publicat a *L'Avenç*. **La historiadora plantejà, com a objectius polítics de l'austriacisme aleshores, "recuperar el terreny polític perdut el 1652" i "consolidar el creixement econòmic emergent"**. I, entre les seves victòries, apuntà, tot seguint Jaume Bartrolí, la formació d'una nova fiscalitat que "va ser una simbiosi de fogatge i cadastre" -en realitat, com hem assenyalat en altres ocasions, constituí l'arrel del futur cadastre borbònic (això sí, en termes entenimentats i de pacte polític, no de càstig de guerra) (Alcoberro, 2015).

Però la definició més àmplia del contingut polític i de la composició social de l'austriacisme la va plantejar en la seva aportació al primer congrés internacional suscitat a Catalunya pel tricentenari de la Guerra de Successió. Em refereixo a "Una alternativa nacional sota l'aparença de conflicte dinàstic" (Serra, 2007a), que va constituir la conferència de cloenda del congrés *L'aposta catalana a la Guerra de Successió 1705-1707*, organitzat conjuntament pel Museu d'Història de Catalunya, el Centre d'Història Contemporània i la Universitat Pompeu Fabra el 2005. En aquesta ocasió, Eva Serra carregà contra una certa "història dinàstica, diplomàtica i militar" que "sol comportar la simplificació de qüestions històriques situades en altres àmbits". En aquest sentit, afegia:

"Pel que fa a Catalunya, als Països Catalans o a la

Corona d'Aragó, el factor dinàstic fou l'excusa d'uns regnes de tendències parlamentàries o republicanes per defensar el seu model polític històric, ben capacitat per fer una evolució democràtica."

Sobre aquestes bases, Eva Serra destacà els lligams i els punts comuns entre els tres regnes en el moment de l'esclat del conflicte. I ho feu des de perspectives diverses: la reflexió juridicopolítica (en què comparà, dins la seva diversitat, els treballs de Narcís Feliu de la Penya per al Principat, de Llorenç Mateu i Sans per al País Valencià i de José Dormer per al regne d'Aragó), la dinàmica institucional i els projectes econòmics.

Aquest enfocament va venir acompanyat d'una enorme tasca de tipus positiu i documental, en què va comptar amb el suport d'un entusiasta equip investigador. Heus aquí la gènesi de les nombroses edicions de documentació institucional que editià, i que són analitzades més detalladament en una altra taula rodona: les referents a la Cort General de 1705, a la Junta General de Braços de 1713 o al Tribunal de Contrafaccions. En un sentit similar, Eva Serra dedicà diversos treballs a la comparació entre els règims municipals anterior i posterior a la Nova Planta borbònica. En aquest sentit cal destacar la ponència "El poder local català: d'Universitats (1706) a Ajuntaments (1718)" (Serra, 2015a), que presentà al congrés internacional *Els tractats d'Utrecht. Clarors i foscors de la pau. La resistència dels catalans* (2014, ed. 2015), que suposà de fet la continuació del congrés de 2005 ja esmentat.

En aquella ocasió, Eva Serra destacà, ja, pel que fa al poder municipal, **el caràcter representatiu i obert del règim municipal català anterior a la Nova Planta**, en especial per contrast amb altres realitats regionals:

"La comparació del sistema municipal català amb el dels coetanis de la resta d'Europa permet observar la seva capacitat de poder i, fins i tot, que l'oligarquització no arribà a poder eliminar els menestrals de la gestió municipal, com ho va indicar James Amelang. Ciutats i viles disposen de patrimoni, tenen ius statuendi *i* edicendi *impugnable, tenen capacitat contributiva i d'endeutament, facultat de regular col·legis i confraries laborals, competències en afers comercials i crediticis, en ensenyament, en sanitat, en beneficència, en obres públiques, en ordre públic i*

defensa i, en alguns casos, potestat judicial i drets de marques."

Per contra, el model sorgit de la Nova Planta suposa el nomenament de regidors vitalicis, de nomenament reial, i la substitució del "sistema deliberatiu corporatiu per la norma del decret reial". Aquest fet, acompanyat de la imposició del cadastre, suposà l'afebliment competencial dels municipis i l'oligarquització del seu govern. O, en paraules d'Eva Serra,

"el sistema català basat en un model organitzatiu territorial descentralitzat horitzontal i civil va quedar violentat per la imposició d'una normativa vertical centralista i militaritzada."

Totes aquestes reflexions van tenir una nítida expressió en la conferència que va impartir al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona en ocasió de la Diada Nacional de Catalunya de 2015. La historiadora va optar en aquest cas per un títol clar i contundent: "La potencialitat democràtica de la Catalunya històrica". En aquest text es palesa una deliberada voluntat didàctica, que ha anat acompanyada d'una enorme eficàcia pel que fa als seus resultats, ja que ha estat reiteradament reeditat. Aquest esforç divulgador obeïa també a un innegable objectiu polític. **Pocs mesos després de l'arribada al poder municipal del grup Barcelona en Comú, era prou constatable la voluntat d'un sector d'historiadors i intel·lectuals afins a aquest col·lectiu per contraposar la memòria de 1714 a la memòria de 1936 i 1939: la d'una suposada Catalunya romàntica, anacrònica i conservadora a la Catalunya popular i republicana**. Cal remarcar, però, perquè no hi hagi dubtes, que la persona clau en l'elecció d'Eva Serra per a aquella conferència, i també en l'acceptació de l'encàrrec per part de la historiadora, va ser l'historiador i amic Josep Fontana, que havia donat suport a Barcelona en Comú en les recents eleccions.

El relat històric d'Eva Serra qüestionava, per essencialment fals i trampós, el discurs que contraposava les dues memòries. I ho feia des del mateix títol en què els adjectius "democràtica" i "històrica" no eren precisament antagònics, sinó complementaris. Així, Eva Serra iniciava el seu discurs reivindicant tres "curtes victòries: la batalla de Montjuïc de 1641, la batalla de Montjuïc de 1705 [...] i la tercera, la proclamació de la República Catalana el 14 d'abril de 1931". "No és equivocat", afegia més endavant, "comparar 1714 amb 1939". Tot seguit, la historiadora descrivia les característiques essencials de l'Estat català abolit el 1714:

"Aquest sistema es basava en tres potes: els drets polítics de la vida municipal, les Constitucions o lleis generals de la vida parlamentària i les lleis de l'observança, és a dir, la vigilància de l'actuació civil i política dels vassalls i dels oficials reials (o, com diríem ara, dels ciutadans i dels funcionaris públics)."

Aquest model mostrà, a més, en especial en ocasió dels dos grans conflictes bèl·lics moderns (la Guerra dels Segadors i la Guerra de Successió), **una clara tendència cap a l'augment de la representativitat social i territorial**. Així, recordava Eva Serra, durant el primer conflicte els menestrals de Barcelona van obtenir una conselleria pròpia a l'executiu del Consell de Cent, mentre les Juntes Generals de Braços de 1641 i 1713 van comptar amb una representació popular excepcional:

"La Junta General de Braços de setembre de 1640 o Corts de Pau Claris van ser una parlament sense rei (com qui diu una república) i la presència vilatana va passar d'una trentena a centenars de comuns."

Aquest tomb social, que expressava també un canvi d'hegemonies polítiques, van tenir també conseqüències en els àmbits legislatiu i fiscal a les Corts Generals de 1701 i de 1705, amb mesures concretes com la formació del Tribunal de Contrafaccions, la distribució proporcional a la riquesa dels serveis (contribucions) o la legislació en àmbits tan diversos com

"la inviolabilitat de la correspondència, el dret de reunió, la immunitat de les persones per les seves decisions i opinions en reunions institucionals, contra les detencions arbitràries, el compliment en els terminis de les condemnes [...] o la jurisdicció civil per damunt de la jurisdicció militar sobre la població".

La conclusió, afirmava Eva Serra, "és que **el 1714** (i en part ho podríem fer extensiu al 1707 pel que fa al País Valencià i al 1715 pel que fa a Mallorca) **liquidà tota una manera de fer**". Amb tot, afegia més endavant, "la memòria històrica es mantingué, i d'aquí ve la força de la societat civil a Catalunya, és a dir, d'una societat plena amb un marc polític estret i repressiu".

Crec que aquesta darrera cita permet tancar tot un cercle. **Eva Serra va ser una historiadora que va entendre el compromís polític com un punt d'arrencada de la seva recerca històrica**: com un esperó per descobrir i fer aflorar la veritat en termes històrics i per comprendre millor qui som, d'on venim -i potser on anem.

BIBLIOGRAFIA

OBRES D'EVA SERRA

- (1991): "1640: una revolució política. La implicació de les institucions", dins: Eva Serra et allii: *La Revolució Catalana de 1640*. Barcelona, Crítica, p. 3-65 (reeditat a: Serra, 2018, p. 113-188)
- (1996): "Les Corts de 1701-1702: la represa política a les vigílies de la Guerra de Successió", *L'Avenç*, 206 (1996), p. 22-29 (reeditat a Serra, 2018, p. 235-256)
- (2001): "El pas de rosca en el camí de l'austriacisme", dins: Joaquim Albareda (coord.): *Del patriotisme al catalanisme*. Vic, Eumo ed., p. 71-104 (reeditat a: Serra, 2018, 189-234)
- (2007a): "Una alternativa nacional sota l'aparença de conflicte dinàstic", dins: *L'aposta catalana a la Guerra de Successió 1705-1707*. Barcelona, Museu d'Història de Catalunya, 2007, p. 509-518
- (2007b): "Voluntat de sobirania en un context de canvi dinàstic (El debat de la vicerègia, novembre de 1700 - març de 1701)", dins: Joaquim Albareda (ed.): *Una relació difícil. Catalunya i l'Espanya moderna*. Barcelona, ed. Base, p. 109-180
- (2014): "Un quart de segle d'Història Moderna de Catalunya: Balanç historiogràfic aproximatiu", *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, p. 299-328
- (2015a): "El poder local català: d'Universitats (1706) a Ajuntaments (1718)", dins: *Els tractats d'Utrecht. Clarors i foscors de la pau. La resistència dels catalans*. Barcelona, Museu d'Història de Catalunya, p. 351-359
- (2015b): "La potencialitat democràtica de la Catalunya històrica". Barcelona, Ajuntament de Barcelona (reeditat a *L'Avenç*, 418 (desembre 2015), p. 26-37, i novament al núm. 441 (desembre 2017), p. 44-57; també reeditat a Serra, 2018, p. 277-294)
- (2018): *La formació de la Catalunya moderna (1640-1714)*. Vic, Eumo ed. - Institut d'Estudis Catalans

D'ALTRES OBRES

- ALCOBERRO (2005): ALCOBERRO, Agustí: "El vessant internacional de la Guerra de Successió en la historiografia catalana del segle XX: el malentès aliadòfil", *Revista de Catalunya*, 211, p. 3-7
- ALCOBERRO (2015): ALCOBERRO, Agustí: "'Essent just que cada un pague per lo que percebeix'. Les arrels parlamentàries del Cadastre borbònic", dins: Jaume Dantí (coord.): *L'articulació del territori a la Catalunya moderna*. Barcelona, Rafael Dalmau ed., p. 291-327
- ALCOBERRO (2018): ALCOBERRO, Agustí: "Eva Serra i Puig (1942-2018): Història i compromís", Índice Histórico Español, 131, p. 13-23
- ALCOBERRO (2019): ALCOBERRO, Agustí: "Eva Serra i Puig: la recerca històrica d'una intel·lectual compromesa", *Revista de Catalunya*, 305, p. 64-74
- ELLIOTT (1966): ELLIOTT, John H.: *La revolta catalana 1598-1640*. Barcelona, ed. Vicens Vives,1966
- FERRO (1987): FERRO, Víctor: *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic, Eumo ed.
- SOLDEVILA (1934): SOLDEVILA, Ferran: *Història de Catalunya*. Barcelona (2ª ed.: Barcelona, Aedos, 1962)
- VICENS I VIVES (1937): VICENS I VIVES, Jaume: *Ferran II i la ciutat de Barcelona*. Barcelona (darrera ed., amb pròleg de Miquel Àngel Marín Gelabert: Barcelona, ed. Vicens Vives, 2010).
- VICENS I VIVES (1960, 2ª ed.): VICENS I VIVES, Jaume: *Notícia de Catalunya*. Barcelona, editorial Vicens Vives.
- VILAR (1964): VILAR, Pierre: *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. Barcelona, ed. 62
Vilar (1990): Vilar, Pierre: *Manual de la Companyia Nova de Gibraltar*. Reus, Edicions del Centre de Lectura de Reus